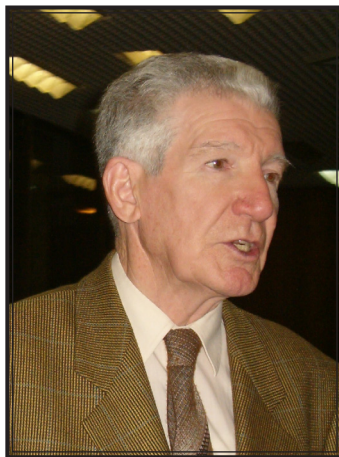

Nekrológ

A szerkesztő halálára*

Gerő Gyula 1925–2022

„Amitől tartottunk, abban már benne vagyunk” – írta Mikes Kelemen a fejedelem halálakor. Amitől tartottunk, bekövetkezett: nem sokkal 97. születésnapja után elhunyt Gerő Gyula. Már-már az emberi élettartam abszolút határánál fejeződött be kivételesen tevékeny és eredményes élete, és e miatt a hosszú élet miatt hajlamosak voltunk szinte fizikailag is halhatatlannak tekinteni, olyannak, aki örökké jelen volt, van és lesz a magyar könyvtárügyben. Nehéz és fájó tudomásul venni, hogy Ő sem részesült az örök élet áldásában (átkában?), és fizikai valóját nélkülöznünk kell.

Gerő Gyula könyvtáros volt, annak a nemzedéknek talán utolsó tagja, amelyik az 1950-es évek elejétől tevékeny részt vállalt egy új magyar könyvtárügy kialakításában. Könyvtárosi pályakezdése némileg kacskaringós volt. 1925. február 13-án született egy kicsiny Somogy megyei faluban, Somogyszil községben, ahol édesapja körjegyzőként tevékenykedett. Szülei negyedik gyermeke volt, középiskolai tanulmányait Veszprémben, a piaristáknál kezdte, majd 1941-től a kaposvári Somssich Pál Gimnáziumban folytatta, ahol 1943-ban érettségi vizsgát tett. Atyja óhajának megfelelően – érdeklődése és hajlamai ellenére – a pécsi Erzsébet Tudományegyetem jogi karára iratkozott be, és 1948-ban cum laude minősítéssel jogi és államtudományi doktorátust szerzett. Tanulmányait azonban egy időre meg kellett szakítania: kortársaihoz hasonlóan neki is kijutott a második világháború megpróbáltatásaiból,

*Ezúton is köszönöm Rác Ágnes segítségét.

1944-ben behívták katonai szolgálatra, és alakulatát nyugatra vezényelték. Ausztria területén esett amerikai fogságba; mondhatjuk, szerencséje volt, mert néhány hónap után hazatérhetett. (Ha szovjet fogságba esett volna, könnyen meglehet, hogy sokévi „malenkij robot” lett volna az osztályrésze.) Jogi tanulmányai idején Mezőcsokonya községben jegyzőgyakornokoskodott, majd Kaposváron *Májay Dezső* közjegyző mellett ismerkedett a gyakorlati joggal. 1946 és 1948 között eredeti hajlamainak, érdeklődésének megfelelően a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen is folytatott tanulmányokat történelem–művészettörténet szakon. A képzőművészetek iránti fogékonysága egyébként részben családi vonás volt, egyik fivére, *Gerő Kázmér* (1920–1988) festőművészként szerzett magának elismertséget. Gerő Gyula művészeti affinitásának késői megnyilvánulása volt, hogy immár a *Könyvtáros* főszerkesztőjeként törekedett a kortárs grafikusok, képzőművészek bemutatására, *A Könyvtáros galériája* címmel rovatot indított, és fontosnak tartotta a könyvtárak esztétikus kialakítását is.

Könyvtáros 1949 őszén lett, méghozzá fizetés nélkül, társadalmi munkában az akkoriban megszervezett kaposvári körzeti könyvtárban, illetve az MSZT (Magyar–Szovjet Társaság) bibliotékájában működött. Ezzel egy időben kezdeményező lépéseket tett a Kaposvári Városi Könyvtár megszervezésére, az ügyben 1949. augusztus 20-án beadvánnyal fordult az Országos Könyvtári Központhoz. Az OKK-val a könyvtár felállítása tárgyában folytatott levelezését később közreadta hézagpótló munkájában, a *Könyvtár a megyeházán* című, nehezen meghatározható műfajú, ám páratlanul érdekes, 2002-ben napvilágot látott kötetében. A pályakezdő könyvtáros már ekkor felismerte, hogy egy bármekkora könyvhalmaz – ha rendezetlen, feltáratlan, és nincs, aki olvassa – még nem könyvtár. Vagyis a könyvtár végső célja, értelme az olvasó, vagy más szóval: a társadalmi, közösségi hasznosság.

Erőfeszítéseinek köszönhetően 1950 áprilisában megnyílt a Körzeti Könyvtár olvasóterme a megyeházán. Mindössze néhány hónapig működött az intézmény, hatása azonban igencsak jelentős mind Kaposvár könyvtártörténetében, mind Gerő Gyula későbbi szakmai pályafutásában. Az olvasóterem képezte egyik alapját a nem sokkal később, 1952-ben megalakult megyei könyvtárnak. Gerő egyéni életútját annyiban határozta meg az itt eltöltött néhány hónap, hogy elsajátította azt a könyvtáros ethoszt, amely haláláig jellemezte: az olvasó szolgálata, a tények tisztelete, az új módszerek keresése, fáradhatatlan használni akarás. Kaposvár és Somogy megye könyvtárügyét később is figyelemmel kísérte, mint írta: „*Mivel a gyökereket nem lehet kitépni, és az én könyvtárosi énem a kaposi megyeházán levő olvasóteremben »született«, a helytől elszakadva is a vissza-visszatérő családtag, leszármazott féltő szeretetével 50 éven keresztül figyeltem – és amikor és ahol lehetett, segítettem is – az útnak indító somogyi könyvtár-könyvárak sorsát, fejlődését...*”¹

A gyakorlat során, tapasztalati úton megszerzett ismereteit a kor nyújtotta képzési formákkal is kiegészítette. Még 1950. július 17-e és augusztus 26-a között elvégezte a Népművelési Minisztérium hathetes könyvtárosképző iskoláját, a már-már legendás Máramarosi úti tanfolyamot, amelyről évtizedekkel később ironikusan feljegyezte:² a könyvtárosiskola „*akkori hite szerint*” tökéletes könyvtárossá képezte ki. Alighanem még időben rájött, hogy van még mit tanulnia a könyvtárosságról, ezért 1951–1953 között elvégezte a rövid életű Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola könyvtáros szakját. A felvett hallgatók változatos előtanulmányokkal érkeztek a képzésre; mivel a középiskolai érettségi nem volt előfeltétel, akadtak csak elemi iskolai végzettséggel rendelkezők – és egyetemi oklevelet, doktori címet birtoklók is, mint Gerő Gyula. Mindenesetre a *Misztli László* tanszékvezető után „*Misztianum*”-ként emlegetett intézmény számos, a magyar könyvtárügy későbbi meghatározó személyiségét készítette fel a pályára. Az elsajátított szaktudás mellett legalább olyan jelentősége volt annak, hogy közelről megismerhette a kor könyvtárosait, ekkor kezdte kialakítani páratlan szakmai kapcsolatrendszerét, és kötött sokukkal életre szóló barátságot.

Gerő Gyula a kaposvári kezdet után 1950. december 1-jétől a Bajai Városi Könyvtár vezetője lett. Mint *Könyvtár a megyeházán* című kötetében megírta, *Komjáthy Miklós* javasolta a tisztségre. A neves történész 1949-ig a Pázmány Péter Tudományegyetem magántanára volt, és Gerő is hallgatta kurzusát. Amikor Komjáthyt politikai okokból eltávolították az egyetemről, az Országos Könyvtári Központ-

ba került, itt figyelt fel a kaposvári önkéntes könyvtárosra, és javasolta személyét *Kőhalmi Bélának* a bajai könyvtár vezetői beosztására. Gerő így emlékezett érdemi pályára kerülésére: „*Baján soha nem jártam, a városban senkit nem ismertem, ráadásul nem voltam párttag, de az ifjúsági szervezet, a DISZ tagja sem. Sőt az Országos Könyvtári Központ nagy tekintélyű tanácsadója, Kőhalmi Béla sem ismert személyesen, az engem neki ajánló Komjáthy Miklós támogatása is inkább csak a rólam alkotott kevés benyomására támaszkodhatott, mint a tartós, közelebbi kapcsolat tapasztalati tényeire. Mai szememmel visszatekintve egy kegyetlen kor ritka csodájának, néhány tisztességre szövetkezett ember (Komjáthy Miklós, Kőhalmi Béla és a bajai levéltár-igazgató, múzeum- és könyvtáralapító: dr. Takáts Endre) sikeres »összeesküvésének« tekintem hivatásos könyvtárospályám elindulását...*”⁷³

A bajai könyvtár imponáló állománnyal rendelkezett, a bibliotéka számára *Takáts Endre* megszerezte a számos ritkaságot tartalmazó *Barkóczy-Hadik* könyvtárat, a gyűjtemény továbbá magába olvasztotta a város ferences kolostorának könyveit és Baja egyleti könyvtárait is. 1950-ben vált le a bibliotéka a múzeumról, és lett önálló intézmény, ennek vezetőjévé nevezték ki Gerőt. Az értékes, tudományos szempontból is figyelemre méltó könyvanyagra alapozva nagyratörő elképzelést fogalmazott meg: néhány héttel hivatalának elfoglalása után, december 28-án levélben kérte az OKK hozzájárulását, hogy az intézmény neve Dél-dunai (vagy Délalföldi) Tudományos Központi Könyvtár legyen. Ezenkívül Nagy István Művészeti Szakkönyvtár elnevezéssel létrehozott egy képzőművészeti gyűjteményt is. (*Nagy István* [1873–1937] erdélyi születésű festőművész volt, aki az 1930-as években Baján telepedett le.) Gerő javaslatát némi módosítással elfogadták, és 1951-ben Dél-dunai Tudományos Könyvtár néven működött az intézmény. Már távozása után vonták össze a bibliotékát a Körzeti Könyvtárral, 1952-től lett Járási Könyvtár. Gerő Gyula bajai működése viszonylag rövid ideig tartott, mindössze bő egy esztendő telt ki, érdemei azonban így is jelentősek, az önállóvá váló intézmény első lépéseit irányította, és pályára állította a későbbi nagy jövő előtt álló bibliotékát.

1952. március 1-jével került a Népkönyvtári Központba, ahova *Sallai István* hívta. 1989-es emlékező írásában⁴ évtizedek múltán már nem tudta felidézni, mikor és hol, milyen körülmények között ismerkedtek meg. Sallai az 1949 és 1954 között működött Népkönyvtári Központ vezetője volt, bajai születésűként nyilván megkülönböztetett figyelemmel kísérte szülővárosa könyvtárának munkáját, és így figyelhetett fel a jó képességű Gerő Gyulára. Utóbbi a Központban mindössze néhány hónapot töltött, ugyanis még abban az évben az OSZK-n belül megalakult a Módszertani Osztály (emlegették Kabinet néven is), és Sallai – egyedülként a Népkönyvtári Központ munkatársai közül – magával vitte őt az új munkahelyére.

A Módszertani Osztályból alakult meg 1959-ben a Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK), a mai Könyvtári Intézet elődintézménye. Az új szervezeti egység az 1952-es nagy jelentőségű *2.042-13/1952. (V.14.) kormányhatározat* alapján szerveződött meg, amely előírta, hogy a nemzeti könyvtárnak kötelessége módszertani segítség nyújtása a többi könyvtárnak, illetve „*a tömegkönyvtárak legfontosabb segítőjévé kell fejleszteni*”. Az osztály alapvető feladata a szerveződő közművelődési könyvtárak támogatása volt. Ebbe a munkába kapcsolódott be Gerő is. Részből az osztály, elsősorban Sallai István teremtette meg a korabeli elnevezéssel tömegkönyvtáraknak nevezett népkönyvtárak számára az alapvető segítséget jelentő irodalmat. Az osztály munkatársainak írásai az új lap, a kezdeti időkben különböző neven megjelenő *A Könyvtáros* hasábjain, illetve önálló kötetben kerültek az érdeklődők kezébe. Gerő számos cikket, a kis könyvtárak munkáját segítő írást közölt a lapban. Sallai 1954-ben publikálta *A könyvtári munka* című, a népkönyvtári munkát összefoglaló kézikönyvet, amely közvetlen előzménye volt Sallai és *Sebestyén Géza* nagy szintézisének, *A könyvtáros kézikönyvének*. Ehhez a kiadványhoz kapcsolódóan adta közre a Sallai–Gerő szerzőpáros *A könyvtári munka albuma* című segédletet 1954-ben. A nagy méretű, 24 táblát tartalmazó kiadvány Sallai önálló kötetéhez kapcsolódott, annak szövegét egészítette ki praktikus, jól áttekinthető illusztrációkkal. A táblák tematikus rendben csoportosították az egyes könyvtári munkafolyamatokat, megkönnyítve a kis könyvtárak kezdő vagy éppen tanuló munkatársainak tevékenységét. Mint a Módszertani Osztály

kollektív szellemi terméke, egyéni szerzői név feltüntetése nélkül jelent meg szintén 1954-ben Sallai-val közösen publikált hasznos műve, *A tömegkönyvtárak kezelési szabályzata*.

Gerő 1954-ben egyedül is közzétett egy kötetet *Kis könyvtárak elhelyezése, berendezése, díszítése* címmel. A kiadvány e könyvtárak szűkös költségvetésének optimális felhasználásához kívánt segítséget nyújtani. A népkönyvtárak elé állított példa Karácsond község (Heves megye) 4 helyiségből álló, gondosan kialakított intézménye volt. A kis, praktikus füzetben már megcsillantak Gerő későbbi nagy témái: a könyvtárak külső és belső berendezése, funkcionális kialakítása, egyáltalán az esztétikumot a gyakorlati szempontokkal ötvöző szemlélete. Ezek a korai szakpublikációk azt a törekvést tükrözték, hogy a mennyiségi szempontok után elérkezett az ideje annak, hogy a minőségre is figyelem essék, vagyis meg kellett erősíteni, szakmaibbá kellett tenni a tömegkönyvtárak napi munkáját. Ezt a szándékot kétségtelenül elősegítette, hogy 1953, *Sztálin* halála után lassú, nagyon lassú, de mégiscsak érzékelhető politikai változások indultak, amelyek jótékonyan hatottak a kulturális élet egészére, így a könyvtárügyre is.

1954-ben Gerő újabb válaszut elé érkezett. Szeptemberben *A Könyvtáros* hívta szerkesztőségi munkatársnak, olvasószerkesztőnek. Sallaitól kért tanácsot: mit tegyen? Menjen vagy maradjon? Mint később írta, nagyon vágyódott a szerkesztői munkára, elsősorban megerősítést várt főnökétől, aki azonban nem könnyítette meg helyzetét, válasza rövid volt: „*Akár elmész, akár maradsz, bánni fogod a döntésedet!*”⁵ Mint utólag elismerte, igaza lett.

Mindenesetre Gerő Gyula 1954. szeptember 16-tól megkezdte munkáját a szaklap olvasószerkesztőjeként. A lépéssel lényegében eldőlt későbbi sorsa. A nyelvészet egyik alapfogalma a *konnotáció*. Azt jelenti, hogy egy-egy szónak, fogalomnak elsődleges jelentésén túl kialakult a másodlagos értelme, amely gyakran elhomályosítja az alapjelentést. Eszerint a 'Gerő Gyula' személynév elsődleges jelentése az 1925. február 13-án született és 2022. április 13-án elhunyt kollégánk, másodlagos értelme – konnotációja – a 'Szerkesztő'. A magyar sajtó- és művelődéstörténetben nem voltak ritkák a nagy szerkesztőegyeniségek, *Osvát Ernőtől* elválaszthatatlan a *Nyugat*, *Kiss Józseftől* a *Hét*, *Herczeg Ferentől* az *Új Idők*, *Kőrösi Józseftől* a *Valóság*, vagy említhető a *Századok* és *Pamlényi Ervin* kapcsolata. Ebbe az illusztris sorba illeszkedik Gerő Gyula és a magyar könyvtári szaksajtó, mintegy négy évtizeden keresztül szolgálta ugyanis szerkesztőként a hazai könyvtárügyet. Szerkesztői munkájából nőtt ki kronológusi munkássága, neki köszönhetjük könyvtári múltunk kivételes teljességű és megbízható időrendi adattárának összeállítását.

Mintha egész addigi életében erre a feladatra készült volna. Szigorú és következetes szerkesztő volt. Arra törekedett, hogy a beérkezett vagy felkérésre írt cikkek a meggyőző gondolatmenettel, a pontos fogalmazással hassanak, és ne a stílus sokszor öncélú csillogása jellemezze őket. Mint egy helyütt írta,⁶ Sallaitól tanulta azt az alapelvet, hogy a szerkesztőnek az olvasó szemszögéből kell figyelnie a szöveget, az alapos szöveggondozás is az olvasót szolgálja, amely magába foglalja a mondatok részletekbe menő elemzését gondolati, nyelvtani és stílusbeli értékük szerint. A szövegnek először, másodszer és harmadszor is pontosnak kell lennie, az apró adatoknak is megvan a szöveg egésze szempontjából a maguk jelentősége. Szerkesztőként a szerzővel való konfliktust is vállalta a javításaival, pontosításaival. Persze azért a szerzők tisztában voltak azzal, hogy a jobbítás, és nem az öncélú szurkapiszkalás vezeti a textus gyomlálása során.

A Könyvtáros bár könyvtári szaklap volt, a szerkesztőség személyi összetételén ez nem igazán látszódott, volt, hogy Gerő Gyula egyedül reprezentálta a szakmát a kollektívában. Ez azt is jelentette, hogy bár hivatalos beosztása olvasószerkesztő volt, mégis ő képviselte a könyvtári, könyvtárügyi nézőpontot a lapnál. Személyes kapcsolatrendszerén, szakmai ismeretein és a szakirodalomban való tájékozottságán túl kétségtelenül megkönnyítette a helyzetét, hogy 1962 és 1975 között a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályán szakfelügyelőként, illetve szaktanácsadóként dolgozott. Ezt megelőzően az Országos Könyvtárügyi Tanács megbízásából 1957 és 1962 között szerkesztette a *Külföldi tanulmányutak* című sorozatot.

Gerő egyik szívügye a könyvtárápítészeti volt. Az 1960-as években sorra épültek az országban a különböző típusú könyvtárak épületei. Számtalan cikkben számolt be a lapban az új könyvtárakról, és az általa jónak vélt gyakorlatot igyekezett népszerűsíteni. Nagy mennyiségű fényképes dokumentáció állított össze a könyvtárak külső és belső képéről, ezeket fényképalbumokba rendezte, és a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban mindenki számára hozzáférhetővé tette. Kapcsolódott ehhez a tevékenységhez az 1967-ben készített, 50 felvételes diafilm a korszerű könyvtárakról, illetve 1988-ban a *Szép magyar könyvtárak* című, 120 kockát tartalmazó diafilm. A Könyvtártudományi és Módszertani Központtal is munkakapcsolatban volt, ezt bizonyítja az annak munkatársaival, *Iszlai Zoltánnal* és *Pelejtei Tiborral* közösen írt, 1967-ben kiadott kötet, *A televízió hasznosítása a könyvtári munkában: módszertani útmutató a nagyobb közművelődési könyvtárak számára*. Ugyanakkor kétségtelenül sajtósági tény, hogy a *Könyvtári Figyelő*ben ebben a korszakban nem publikált, pedig – igaz, elsősorban anyagi okok miatt – feleségével külső munkatársa volt a *Szovjetunió* és a *Lányok-Asszonyok* című periodikumoknak.

Az 1970-es években közelebből nem ismert konfliktusba került a Könyvtáros szerkesztőségével, egyik önéletrajzában erről mindössze ennyit írt: „1975 decemberében személyi okokból áthelyezést kértem az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központba, egykori munkahelyemre, ahol kilenc hónapig osztályvezetői beosztásban dolgoztam.”⁷⁷ Osztály nélküli osztályvezető volt, Sallaira emlékező írásában annyit elárult ekkori nehéz helyzetéről, hogy „[...] 21 évi szerkesztői munka után önértzetből, fellázadva ott kellett hagynom állásomat, feladni nagyon szeretett munkakörömet. Balgaságomban azt vélvén, hogy ott tárt karokkal fogadnak, a lélekben soha el nem hagyott módszertani intézetbe, a Sallai-féle társaságba kértem vissza magam. Arról mit sem tudtam, hogy az adott pillanatban éppen én leszek a KMK akkori vezetője és a főhatóság között elkezdődött huzakodás ütközőpontja, a városligeti vidámparki erőjelző játék ide-oda taszított kecskéje. Amikor 1975. december 16-án munkára jelentkeztem az OSZK KMK-ban, kiderült, hogy nemcsak szoba, de íróasztal sem akad számomra az ország első szakmai műintézetében. Ilyenre addig és azóta sem volt példa a magyar könyvtárügy történetében, még egészen kezdő munkatársak esetében sem. Két óra hosszat ültem egy széken a KMK titkárságán, a fogas alatt, amelyről a sietve érkező munkatársak sebtében felhajigált sapkái, kesztyűi és sáljai potyogtak a fejemre. Ekkor Sallai István észrevett, magához hívott és állandó helyet kínált meg kis szobájában – más hely nem lévén ott, az írógépasztalnál.”⁷⁸ Hosszabban idéztük ezt a részt, Gerő szakmai pályafutásának alighanem legnehezebb időszakát, de úgy érezzük, hozzátartozik személyiségéhez, a kudarcokat legyűrő és újrakezdő lényéhez.

Egyfajta száműzetése, méltatlan helyzete 1976. október 1-jével szűnt meg: akkor lett a Könyvtáros főszerkesztője. Ez volt az a poszt, amely teljes egészében megfelelt hajlamainak, képességeinek, ambícióinak. Persze – szó volt róla – bizonyos értelemben olvasószerkesztőként is mint könyvtári szakembernek fontos szerepe volt a lapnál, de az új helyzetben módja volt elképzeléseit maradéktalanul megvalósítani. Milyen diszciplináris és emberi tulajdonságok, jellemzők szükségesek egy szaklap felelős vezetője számára? Kurt Lewin szociálpszichológus sok évtizeddel ezelőtti meghatározása nyomán egyre gyakrabban lehet találkozni a szerkesztői munka kapuőri (*gatekeeper*) meghatározásával. A tudós szerző és nyomában a kommunikációelmélet művelői szerint a kapuőr gyűjti, értékeli, szelektálja, majd feldolgozza a szerkesztőségbe beérkező információkat, és a szelektálás, valamint a feldolgozás során a célközönség számára fontos ismereteket veszi figyelembe. Szaklap esetében a kapuőr – vagy hogy megmaradjunk a klasszikus terminusnál: szerkesztő – az adott diszciplína roppant fontos szereplője, a szakmai kommunikáció organizátora, rajta (is) múlik a szakterület tudományos diskurzusának jellege, minősége, a korszerű, előremutató új elméletek, módszerek, eljárások nyilvánosságához juttatása, széles körű megismertetésének elősegítése. Az adott szakterület alapos ismerete, kiterjedt általános műveltség, lényegfelismerő képesség és persze kiváló stiláris érzék, a nyelv magabiztos alkalmazása és megfelelő kapcsolatteremtő alkat szükséges ahhoz, hogy valakiből jeles szerkesztő – vagy ha úgy tetszik, kapuőr – legyen.

Gerő Gyula új rovatokat indított, törekvése volt, hogy minél informatívabb közleményekhez jussanak a lap olvasói. A *Könyvtáros* 1977 januárjától profilváltást hajtott végre, tiszta profilú könyvtári szakfolyóirat lett, a magyar könyvtárügy, könyvtári élet tájékoztató folyóiratává vált. Az egész magyar könyvtárügy szolgálata volt a feladata, bár kétségtelenül intenzívebben foglalkozott a közművelődési könyvtárakkal. A főszerkesztő törekedett a teljes magyar könyvtári kiadványtermést ismertetni, függetlenül attól, hogy vaskos monográfiáról vagy vidéki közművelődési könyvtár ajánló bibliográfiájáról van szó. Külön rovatban mutatta be a könyvtári helyi híradókat, lapokat, ezzel országos figyelemhez juttatta a regionális kiadványokat. A helyi könyvtári periodikumokat a központi orgánumokkal azonos súlyúnak, jelentőségűnek tekintette, elsősorban a helytörténet és a helyi könyvtártörténet művelése szempontjából szánt nekik feladatokat. A könyvtárosok napi munkáját, tájékozódását volt hivatva segíteni a *Pótlások a lexikonokhoz* és *A Könyvtáros kislexikona* rovat. A későbbi időszak szempontjából bírt nagy jelentőséggel az *Események, krónika* rovat megindítása, amely leendő monumentális kronológiájához vezetett el.

A *Könyvtárost* 1985 végéig szerkesztette, december 31-ével nyugdíjas lett. A nyugállomány azonban nem jelentette elszakadását a szakmától. A KMK szerződéses munkatársaként tevékenykedett tovább, és ekkoriban kezdte intenzíven összeállítani kronológiáját. Azonban a lapszerkesztéstől sem távolodott el. A szakajtó 1989-ben új orgánummal gazdagodott, 1989 májusában megjelent a *Könyvtári Levelező/lap* első száma. Kiadója az OSZK KMK volt, redaktora pedig Gerő Gyula. A lap a kiadó intézmény műhelymunkájáról számot adó, a változó könyvtárügy minden jelenségére figyelő, azokról rövid hírek, tudósítások, „levelek” formájában beszámoló kiadványként indult. Az egyszerű kiállítású, de sűrűn megjelenő lap markánsan vállalta a vélemények ütköztetését, kétségtelenül helytálló *Szente Ferenc* megállapítása: „Lapozgatva a lefűzött évfolyamokat, élénk táruul a rendszerváltozás korának hazai és némileg összposztszocialista története.”⁹ A *Levelező/lap* megnyitotta hasábjait az érdekvédelmi és képviselői pluralizmus elve alapján szerveződő Könyvtári és Informatikai Kamarának, és figyelemmel kísérte a különféle önszerveződő kulturális egyesületek munkáját. Különösen nagy jelentősége volt a gyors változások időszakában híreinek, annál is inkább, mert a *Könyvtáros* 1989 óta súlyos válságokkal bajlódott, az egyes számok jókora késéssel jelentek meg.

Az anyagi gondok a *Könyvtári Levelező/lapot* sem kerülték el. A főszerkesztő heroikus küzdelmet folytatott a lap megmentéséért, ennek ellenére az 1995 decemberében megszűnt. Néhány hónapos kimaradás után 1996 augusztusában jelent meg újra, de már nem az OSZK KMK, hanem a Könyvtári és Informatikai Kamara kiadásában. 1997-től *Fülöp Ágnes* vette át Gerő Gyulától a lap szerkesztését. Lap nélkül maradván minden energiáját a könyvtárügy hiányzó adattárainak összeállítására fordította. A *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2001. évi 7. számában terjedelmes programadó cikket közölt *Kiáltvány (kiáltás) a hétköznapi könyvtártörténet-írásért!* címen. Közleményében sorra vette az időszerű teendőket. Sürgette a könyvtárak működésére vonatkozó irattári anyag szisztematikus megőrzését és feltárását, szorgalmazta a tárgyi emlékek múzeumszerű bemutatását. Fájdó hiányként említette a nem vagy alig létező könyvtári *Ki kicsodákat*. Maga igyekezett jó példát mutatni, és a *Könyvtári Figyelő* 2000. évfolyamához kapcsolódó különszámban tette közzé a hézagpótló *Kitüntetett könyvtárosok névtára* című adattárát, melyhez a *Figyelő* 2003. évi újabb különszámban kiegészítéseket és pótlásokat is közölt. Cikkében részletesen taglalta a könyvtárügyi kronológia fontosságát. Élete utolsó két évtizedében vitathatatlanul ez a munka állt tevékenységének középpontjában. Gerő kemény szavakkal ostromozta a közömbös, saját múltját sem ismerő és a megbízható adatokat mellőző könyvtárakat és személyeket.

Mindenesetre elkezdte a kronológia összeállítását. Évekig tartó megfeszített munka, számtalan személyes, levélbeli vagy telefonos adategyeztetés után a monumentális adattár végül három kötetben látott napvilágot *Magyar könyvtártörténeti kronológia 996–2007* címen 2009-ben. Megjelent folytatása is 2014-ben a 2008–2010-es évkörről, és az alapkötet pótlásai, kiegészítései is helyet kaptak a tomusban.

Kronológiáját felhasználva készült el több régió saját időrendi adattára, így a Borsod-Abaúj-Zemplén, a Veszprém, a Vas és a Komárom-Esztergom megyei, illetve a Somogy megyei könyvtáré. Ezek a munkák részben önálló tomusban jelentek meg, de akadt olyan is, amelyik az adott megyei könyvtár évkönyvében kapott helyet. Remélhetően nemsokára napvilágot lát majd az országos kronológia 5. kötete és a Tolna megyei könyvtártörténeti események időrendi áttekintése is. Elkészült Gerő egy rendhagyó munkája is: szó volt róla korábban, hogy Somogy és Kaposvár könyvtárügye felé megkülönböztetett figyelemmel fordult. Ennek az érdeklődésnek utolsó dokumentuma *A könyvtárügy Somogy megye napilapjaiban 1919–1944* című repertórium, amely kötet kiadásának szervezése folyamatban van.

Gerő Gyula fáradhatatlan munkása volt a magyar könyvtárügynek, aktív, pontosabban nem nyugdíjas életszakasza utolsó 9 évében például szabadságot sem vett ki. Alighanem sokszor a munkába menekült magánéleti tragédiái elől. 1953-ban kötött házasságot *Hangyál Erzsébet*tel, aki pedagógus végzettségű volt, de többnyire az államigazgatásban dolgozott. Felesége fiatalon, 48 éves korában, 1976-ban hunyt el. Két leánygyermekük született, *Katalin* és *Éva*. Mindketten a közelmúltban haltak meg, az ő emléküket megörökítésére hozta létre Gerő Gyula 2016-ban a Gerő Éva Alapítványt, amelyet Katalin lánya halála után 2020-ban Gerő Éva és Gerő Katalin Alapra módosított. Az alapítvány kezelője a Pannonhalmi Főapátság Könyvtára, célja az egyházi könyvtárak állományvédelmi tevékenységének támogatása.

Gerő Gyula egyik utolsó képviselője volt a magyar könyvtárügy 1945 utáni aktív szereplőinek, sőt, nemcsak szereplője, hanem formálója is volt az elmúlt időszak könyvtártörténetének. Életművével olyan gazdag alapot teremtett, amelyre az utókor biztosan építhet. A mai nemzedék kötelessége, hogy ezzel az örökséggel jól sáfarkodjon, és méltón őrizze Gerő Gyula emlékét.

Pogány György

Irodalmi hivatkozások

1. GERŐ Gyula. Könyvtár a megyeházán: Napló, dokumentumok és kommentárok az 1950-es Kaposvári Városi Olvasóterem rövid életéről-életéből. Kaposvár: Megyei és Városi Könyvtár, 2002. 151 p. (Válogatott fejezetek kudarcaim történetéből, 1.) (Somogyi könyvtártörténeti füzetek, 4.). ISBN 9630099012. Az idézet helye: p. 148–149.
2. GERŐ Gyula. Emlékezés a mesterre. == Könyvtáros, 39. (1989) 5., p. 257–263. ISSN 0450-7886. Az idézet helye: p. 258.
3. GERŐ Gyula. Könyvtár a megyeházán, i. m., p. 147.
4. GERŐ Gyula. Emlékezés a mesterre, i. m.
5. GERŐ Gyula. Emlékezés a mesterre, i. m., p. 262.
6. GERŐ Gyula. Emlékezés a mesterre, i. m., p. 262.
7. Dr. Gerő Gyula Önéletrajza, 1981. szept. 18. Köszönet Rácz Ágnesnek, hogy másolatban rendelkezésemre bocsátotta.
8. GERŐ Gyula. Emlékezés a mesterre, i. m., p. 263.
9. SZENTE Ferenc. Koccintás. == Könyvtári Levelező/lap, 6. (1994.) 8., p. 1. ISSN 0865-1329

SAJTÓKÖZLEMÉNY

A 2022-es jubileumi év Kosáry Domokos-díjasa: Orosz István akadémikus

Egy évtizede a Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár (KDKL) kezdeményezésére a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem (MATE) jogelőd intézményének Szenátusa Kosáry Domokos-díjat alapított a könyvtár névadójának, tudományszervező könyvtárigazgatójának tiszteletére. Tettük ezt azzal a szándékkal, hogy a tudós születésének

100. évfordulója alkalmából alapított díjjal őrizzük és mutassuk meg azt a szellemi méltósággal és cselekvő erővel létrehozott időtálló értéket, amit Kosáry Domokos alkotott.

Célul tűztük ki azt is, hogy minél szélesebb körben megismertessük Kosáry könyvtári területen végzett példát adó munkáját és mindenkor tanúsított emberi nagyságát, tartását.

A díj 2013 óta a könyvtári, levéltári munka szervezésében elért kimagasló eredmény, a könyvtár érdekében, a könyvtárügyért kifejtett támogatás, illetve az egyetemtörténeti, agrártörténeti kutatásokban végzett magas szintű tevékenység elismeréseként, a történettudomány területén végzett elkötelezett, kimagasló történészi munka megbecsüléseként adományozható egyetemi és egyetemen kívüli személyiségeknek.

2022. június 17-én a díj immár 10. alkalommal került átadásra a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Szenátusának tanévzáró ünnepi ülésén. A jubileumi évben a MATE Szenátusa a Kosáry Domokos-díj Kuratórium javaslatára a díjat Orosz István történész, az MTA rendes tagja, a Debreceni Egyetem professor emeritusa részére adományozta oda magas szintű tudományos tevékenysége, elsősorban az agrártörténeti kutatásokban elért kimagasló eredményei, a felsőoktatásban vállalt feladatainak példaértékű teljesítése és a tudományos élet szervezéséért végzett elkötelezett munkája elismeréseként.

Akadémikus úr sajnos személyesen nem tudott részt venni az átadó ünnepségen.

A díjat lánya, Kárpáti Zoltánné vette át Gyuricza Csaba rektortól és Koósné Török Erzsébet ny. főigazgatótól, a Kosáry Domokos-díj Kuratórium elnökétől.

Gödöllő, 2022. június 17.

*Koósné Török Erzsébet
ny. főigazgató, a Kosáry Domokos-díj Kuratórium elnöke*

*Molnár Szilvia
könyvtárvezető, MATE Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár*

*Katona Adrienn
a Kosáry Domokos-díj Kuratórium titkára*

